

Noël Geirnaert

De afkomst van de Brugse bisschop Servatius de Quinckere (1569-1639)

Michel Cloet heeft zich als kerkhistoricus herhaaldelijk verdiept in de geschiedenis van het bisdom Brugge en zijn bisschoppen. In zijn laatste studie daarover, verschenen in dit tijdschrift, belichtte hij 'Het algemeen profiel van de Brugse bisschoppen voor 1800'¹. Daarin besteedde hij ook ruime aandacht aan de afkomst van de bisschoppen. Servatius de Quinckere, bisschop van 1630 tot 1639, komt in deze bijdrage wel heel negatief uit de verf: volgens Michel Cloet was De Quinckere de enige bisschop van het Ancien Regime wier persoonlijk gedrag schandaal verwekte. Hij was onhandelbaar, ontoegankelijk voor zijn priesters en hij verwaarloosde ook een aantal essentiële pastorale taken².

Marc Therry was bijna anderhalf decennium vóór Michel Cloet wat genuanceerder in zijn oordeel³. Therry stipte enerzijds aan dat het persoonlijk leven van De Quinckere niet onbesproken was en dat hij onbuigzaam en tactloos was. Anderzijds vond Therry zijn episcopaat vanuit contrareformatorisch perspectief niet onverdienstelijk. Opmerkelijk is dat volgens Marc Therry, overigens een leerling van Michel Cloet, de tactloosheid van De Quinckere te verklaren kan zijn uit zijn bescheiden afkomst⁴.

Het loont dan ook de moeite om deze bescheiden afkomst wat nader te onderzoeken. Sinds het eind van de vorige eeuw weten alle auteurs dat De Quinckere te Brugge is geboren op 6 april 1569 als zoon van een eenvoudige houtbewerker⁵. De bron daarvoor is het zeer be-

1 *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis*, 144 (2007), p. 232-246, met verwijzing naar oudere literatuur, onder meer de niet gepubliceerde licentiaatsverhandeling van D. Passchijn (1998).

2 *Ibid.*, p. 242-243, 246.

3 M. THERRY, 'Servaas de Quinckere (1630-1639)', in: M. CLOET (red.), *Het bisdom Brugge (1559-1984), Bisschoppen, priesters, gelovigen*, Brugge, 1984, p. 67-74.

4 *Ibid.*, p. 70.

5 M. CLOET, 'Het algemeen profiel', p. 24 en M. THERRY, 'Servaas de Quinckere', p. 67.

SERVAIS DEQUINCKERE,

Septimus Episcopus Brugens.

Servatius Episcopus Brugens

LITH. ROYALE M^o J. G. CANNÉEL, BRUXELLES

Lithografie van Servatius de Quinckere, bisschop van Brugge (1630-1639)
(overgenomen uit: [F. VAN DE PUTTE], *Histoire du diocèse de Bruges, illustrée des
Portraits des Evêques*, lithographiés par J.-G. Canneel, [Brugge, 1849])

trouwbare Vaticaanse benoemingsdossier. Oudere werken vermelden dat De Quinckere de zoon was van een soldaat. De bron voor dit twijfelachtige gegeven is het handschrift van Pieter Le Doulx over de Brugse geleerde en vermaarde mannen, dat dateert van circa 1800⁶. Dezelfde bron vermeldt ook dat Le Doulx geboren is te Brugge in 1569 in de Sint-Annaparochie op de wijk 'petit Fago'. Ook dit gegeven is twijfelachtig, aangezien de bewaarde doopregisters voor deze parochie, aangelegd in 1565, geen melding maken van zijn doopsel, laat staan zijn geboorte. Le Doulx legt wel terecht de nadruk op de bescheiden afkomst van De Quinckere, die, aldus Le Doulx, alleen door zijn schrandereheid en zijn godsvrucht het zover heeft gebracht.

Servatius de Quinckere was dus de zoon van een Brugse houtwerker, geboren op 6 april 1569. Over zijn ouders en zijn familiale achtergrond zeggen de kerkelijke bronnen echter niets. In het Brugse stedelijk archief zijn wel meer bronnen te vinden over het gezin waarin Servatius de Quinckere is opgevoed.

Servatius de Quinckere was de oudste zoon van Jacob de Quinckere, timmerman, en Margriete de Mol. Na hem werden nog Franskin, Grietkin en Maykin geboren. Hun moeder overleed al in 1575. Op 13 juni van dat jaar lieten de voogden, Antuenis van de Velde, volder, en Steven de Mol, schoenmaker, de nalatenschap van Margriete de Mol registreren. Alles samen werd de nalatenschap geschat op 10 pond groten. Daarnaast bezat het echtpaar nog een huisje bij de Sint-Salvatorskerk, in de huidige Kleine Heilige-Geeststraat⁷.

Jacob de Quinckere hertrouwde met Tannekin Heggelinc. In 1581, bij zijn overlijden, had dit echtpaar nog twee kinderen, Lippen en Cathelinken. Op dat moment waren de twee meisjes uit het eerste huwelijk ook overleden. Het huis in de Kleine Heilige-Geeststraat bleef onverdeeld in het bezit van de vier overlevende kinderen van Jacob de Quinckere. Ze zouden het pas in 1612 van de hand doen⁸.

6 www.historischebronnenbrugge.be / Over vermaarde Bruggelingen / Vermaarde mannen, deel I, p. 261-264 (laatst geraadpleegd op 25 sept. 2012).

7 BRUGGE, *Stadsarchief*, Oud Archief, Wezenregisters van het Onze-Lieve-Vrouwezestendeel, 10e boek, f. 153bisv (1575-1581).

8 *Ibid.*, Registers van de Zestendelen, Onze-Lieve-Vrouwezestendeel, p. 239. In de tweede helft van de eeuw werd het opgenomen in een groter perceel met voorge-

Toen was Servatius de Quinckere al aan een schitterende kerkelijke carrière begonnen.

Jacob de Quinckere was een eenvoudige ambachtsman met een klein bezit. Als timmerman heeft hij nooit een bestuursfunctie uitgeoefend in zijn ambacht, en hij is op jonge leeftijd gestorven. Zijn oudste zoon zal op dat ogenblik, in 1581, een opleiding zijn begonnen met het oog op het priesterschap. Dat was toen, tijdens de Calvinistische Republiek (1578-1584), geen voor de hand liggende keuze. Het is ook niet duidelijk waar de toekomstige bisschop zijn middelbare studies heeft aangevat. Vermoedelijk kreeg hij toen (clandestien?) onder-richt van Brugse geestelijken (jezuïeten?) die in de stad waren gebleven. Het is niet duidelijk of hij ook aan een echte Latijnse school was ingeschreven. In elk geval kreeg 'Servatius Quinckerus' in 1585 als poësis-leerling (*Poeta Brugensis*) de gelegenheid om voor een select gezelschap, met onder meer bisschop Remigius Driutius, een door hem geschreven Latijnse tekst *Gratulatio De Reductione Brugensium*, voor te dragen naar aanleiding van de eerste verjaardag van de "Reductie" van Brugge aan de Spaanse machthebbers. De tekst van deze redevoering is enige tijd geleden ontdekt door Roel Vander Plaetse in de bibliotheek van de Sint-Pietersabdij van Steenbrugge⁹.

Het lijkt geen twijfel dat de jonge student de aandacht zal hebben getrokken van de Brugse bisschop. De kiem voor zijn kerkelijke carrière is toen gelegd. De zoon van een Brugse timmerman was, zeer waarschijnlijk met heel zijn gezin, trouw gebleven aan het katholicisme. Door zijn bekwaamheid en zijn loyaliteit aan het kerkelijke en wereldlijke gezag kreeg hij de gelegenheid een schitterende carrière aan te vatten. Daardoor werd hij de enige bisschop van geringe afkomst in het oude bisdom Brugge. Hij zal zich er allicht steeds van bewust zijn geweest dat hij een buitenbeentje was, en hij zou zich ook steeds zo gedragen, tot ergernis van zijn directe omgeving en van de Brugse spraakmakende elite.

vel op het Sint-Salvatorskerkhof.

9 Met dank aan mijn vriend Roel Vander Plaetse om me op de hoogte te brengen van zijn vondst. Hij bereidt een tekstuitgave voor van deze opmerkelijke redevoering.